

IV. zasadnutie Konferencie zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite

Dohovor o biologickej diverzite bol otvorený na podpis 5. júna 1992 a vstúpil do platnosti 29. decembra 1993. So 173 zmluvnými stranami patrí medzi nástroje medzinárodného práva, ktoré majú takmer univerzálne členstvo.

Cieľom Dohovoru je ochrana biologickej diverzity, trvalo udržateľné využívanie jej zložiek a spravodlivé a rovnoprávne podieľanie sa na prínosoch z využívania genetických zdrojov.

Konferencia zmluvných strán, ktorá je najvyšším orgánom Dohovoru, zasadala štvrtýkrát od jeho vstúpenia do platnosti od 4. do 15. mája 1998 v Bratislave. Bolo to najvýznamnejšie podujatie, ktoré sa v rámci procesov OSN doteraz konalo na území Slovenskej republiky.

Bratislavské zasadnutie sa považuje za významný medzník v medzinárodných procesoch súvisiacich s biodiverzitou, pretože jeho výsledky znamenajú prechod od počiatočnej koncentrácie na štartovacie aktivity smerom k dlhodobému plánu činnosti.

Konferencia prijala 19 rozhodnutí, ktoré sa týkajú pracovného programu a administratívy Dohovoru a možno ich rozdeliť do niekoľkých okruhov:

Ekosystémové programy

Konferencia zmluvných strán o biodiverzite si zvolila za základný ekosystémový prístup k riešeniu problémov ochrany biodiverzity a využívania jej zložiek. V Bratislave sa primárna pozornosť venovala **vnútrozemským vodným ekosystémom**.

Konferencia posudzovala ich súčasný stav a trend vývoja, ako aj možnosti ich ochrany a trvalo udržateľného využívania, vychádzala pri-

tom z podkladov pripravených na trem zasadnutí Pomocného orgánu pre vedecké, technické a technologické poradenstvo (SBSTTA – Subsidiary Body for Scientific, Technical and Technological Advice). Na tomto základe prijala medzinárodný pracovný program, ktorý v spolupráci s inými organizáciami a Dohovormi, ako napr. Komisiou pre trvalo udržateľný rozvoja alebo Ramsarským dohovorom bude smerovať k spracovaniu prvého globálneho hodnotenia biodiverzity vnútrozemských vôd.

Podobný dlhodobý program pre poľnohospodárske ekosystémy sa otvoril v novembri 1996 na III. zasadnutí Konferencie zmluvných strán (COP – Conference of the Parties) v Buenos Aires. Pri implementácii tohto programu spolupracuje COP predovšetkým s Organizáciou pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO). V súlade s rozhodnutím IV/6 bude prioritnou úlohou na národnej i medzinárodnej úrovni spracovanie metodických postupov na hodnotenie biodiverzity poľnohospodárskych ekosystémov vrátane nástrojov na ich identifikáciu a monitoring. Pozornosť sa bude venovať predovšetkým postupom rýchleho hodnotenia a determinovania príčin znižovania biodiverzity poľnohospodárskych ekosystémov vrátane farmárskych systémov. Konferencia tiež rozhodla o potrebe úzkej spolupráce so Svetovou organizáciou obchodu (WTO) a požiadala výkonného tajomníka Dohovoru, aby spracoval štúdiu zameranú na hodnotenie vplyvu liberalizácie svetového obchodu na biodiverzitu.

Na druhom zasadnutí COP r. 1995 v Jakarte bol prijatý **Jakartský mandát pre morské a pobrežné ekosystémy** –

rámčový program ochrany a trvalo udržateľného využívania morských a pobrežných ekosystémov. V Bratislave bol prijatý pracovný program na podporu implementácie tohto mandátu, ktorý identifikuje kľúčové operačné ciele a prioritné činnosti v rámci jeho piatich programových elementov:

- integrovaný manažment morských a pobrežných oblastí,
- biologické zdroje morských a pobrežných ekosystémov,
- chránené územia v morských a pobrežných oblastiach,
- intenzívny chov a lov morských druhov,
- nepôvodné druhy a genotypy.

Vo vzťahu k lesným ekosystémom sa Konferencia zmluvných strán zameriava na nové činnosti, ktoré nie sú predmetom rokovaní iných medzinárodných fór, predovšetkým Medzivládneho fóra o lesoch, nástupcu Medzivládneho panelu o lesoch. Konferencia prijala pracovný program pre lesné ekosystémy, ktorý zahŕňa nasledujúce okruhy:

- holistický a medzirezortný ekosystémový prístup integrujúci ochranu a trvalo udržateľné využívanie biologickej diverzity so zohľadnením sociálnych, kultúrnych a ekonomických aspektov,
- podrobné analýzy činností človeka, ktoré ovplyvňujú biologickú diverzitu lesov a identifikácia možností na minimalizovanie alebo zmierňovanie týchto vplyvov,
- metodické postupy spracovania a implementácie kritérií a indikátorov pre biodiverzitu lesov,
- výskum a technológie.

Konferencia zároveň požiadala SBSTTA o prípravu správy o stave a vývoji biodiverzity lesov a možnostiach jej ochrany a trvalo udržateľného využívania, ktorú posúdi na svojom piatom zasadnutí.

Biologická bezpečnosť

Biotechnológie môžu ľudstvu priniesť značný úžitok, ale predstavu-

jú aj potenciálne riziká pre životné prostredie i ľudské zdravie. Preto bola na druhom zasadnutí Konferencie zmluvných strán v Jakarte r. 1995 ustanovená otvorená pracovná skupina. Jej úlohou bolo posúdiť možnosti prípravy Protokolu, ktorý by upravoval narábanie s geneticky modifikovanými organizmami, predovšetkým ich zámerný alebo neúmyselný prenos cez hranice štátov. Medzinárodné spoločenstvo jednoznačne potvrdilo, že si želá skoré prijatie Protokolu o biologickej bezpečnosti. Na svojom štvrtom zasadnutí Konferencia rozhodla, že Protokol bude prijatý na mimoriadnom zasadnutí COP vo februári 1999 a do troch mesiacov od jeho prijatia bude otvorený na podpis v sídle OSN v New Yorku.

Opatrenia na podporu biodiverzity

Dosiahol sa pokrok v rokovaní o implementácii článku 8(j) Dohovoru o zachovávaní a využívaní tradičných poznatkov o biodiverzite, ktoré majú domorodé národy a miestne komunity. V období medzi zasadnutiami COP bude túto problematiku ďalej rozpracúvať ustanovená pracovná skupina. Bude sa o. i. zaoberať otázkami prístupu ku genetickým zdrojom a prerozdelením prínosov z ich využívania. Možnosť podieľať sa na prínosoch z využívania genetických zdrojov môže byť významným podnetom pre rôzne záujmové skupiny. Ide o to, aby krajiny, v ktorých sa tieto zdroje prirodzene vyskytujú, zaviedli opatrenia na zabezpečenie ich ochrany a trvalo udržateľného využívania. V nadväznosti na tento proces by zmluvné strany Dohovoru mali v najbližšom období zhodnotiť existujúce legislatívne, politické a administratívne opatrenia, ktoré upravujú prístup ku genetickým zdrojom na ich územiach, ako aj súvisiace ľudské a inštitucionálne kapacity.

Zasadnutie COP ďalej posudzovalo možnosti implementácie článkov 11 – stimulačné opatrenia, 13 – verejné vzdelávanie a uvedomenie a 14 – hodnotenie dôsledkov ľudských činností

na biodiverzitu a znižovanie ich negatívnych účinkov (rozhodnutie IV/10).

V oblasti stimulačných opatrení by zmluvné strany mali zhodnotiť súvisiace legislatívne a administratívne opatrenia a zamerať sa na posúdenie ich reálneho vplyvu na biodiverzitu. Opatrenia na podporu verejného vzdelávania a uvedomenia COP posudzovala prvýkrát. Konferencia zdôraznila, že tieto opatrenia by sa mali preniesť do národných stratégií a akčných plánov a vyzvala Organizáciu OSN pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO), aby posúdila možnosť vytvorenia globálnej iniciatívy zameranej na vzdelávanie, školenia a verejné uvedomenie v oblasti biodiverzity.

Konferencia jednoznačne zvýraznila význam vedeckých poznatkov pre implementáciu Dohovoru. V súlade s rozhodnutím IV/1 by vlády mali venovať pozornosť budovaniu inštitucionálnych i ľudských kapacít v oblasti taxonómie, ktorých je nedostatok vo väčšine krajín. Taxonomické poznatky sú potrebné pri mnohých aktivitách súvisiacich s ochranou biodiverzity a využívaním jej zložiek.

Konferencia zhodnotila priebeh pilotnej fázy budovania mechanizmu clearing-house. Je to mechanizmus na podporu vedeckej a technickej spolupráce a výmenu informácií. Vyzvala zmluvné strany Dohovoru, aby (ak to doposiaľ neurobili) ustanovili národné mechanizmy clearing-house.

Prvýkrát boli posúdené národné správy o implementácii Dohovoru. Konferencia usúdila, že zmluvné strany vynaložili veľké úsilie pri ich spracúvaní, ale zároveň požiadala svoj Pomocný orgán pre vedecké, technické a technologické poradenstvo, aby sa ďalej zaoberal návrhom štandardného formátu národných správ. Ten by umožňoval na základe predložených správ spracúvať globálne analýzy o implementácii Dohovoru a stave biodiverzity. Konferencia poukázala i na potrebu zosúlaďovania prípravy národných správ s inými Dohovormi a procesmi.

Rovnako po prvýkrát sa hodnotilo inštitucionálne usporiadanie Dohovoru o biodiverzite a posudzovala sa jeho efektívnosť. Podľa očakávaní prebiehali zložité rokovania o činnosti Globálneho fondu pre životné prostredie (GEF), ktorý okrem vlastných aktivít zabezpečuje finančný mechanizmus Dohovoru o biodiverzite. Konferencia prijala dodatočné smernice na financovanie projektov ochrany a využívania biodiverzity z GEF a zaoberala sa možnosťami získavania dodatočných finančných zdrojov.

Sprievodným podujatím COP na vysokej úrovni bol okrúhly stôl ministrov o biodiverzite, ktorému predsedal minister životného prostredia SR Jozef Zlocha. Účastníci okrúhleho stola diskutovali o otázkach integrácie biodiverzity do sektorov, osobitná pozornosť sa venovala integrácii biodiverzity do oblasti cestovného ruchu, ktorá v súčasnosti patrí medzi najrýchlejšie sa rozvíjajúce odvetvia. Treťou témou, o ktorej sa diskutovalo, bola úloha súkromného sektora pri implementácii Dohovoru o biodiverzite.

Slovenská republika, ako hostiteľská krajina 4. zasadnutia, bude v nasledujúcom období zohrávať dôležitú úlohu v medzinárodných procesoch, pretože v súlade so zaužívanou praxou bol minister životného prostredia SR Jozef Zlocha zvolený za prezidenta IV. zasadnutia Konferencie. Táto skutočnosť prináša povinnosť úzko spolupracovať s výkonným tajomníkom Dohovoru na implementácii rozhodnutí, ktoré boli prijaté v Bratislave, a, samozrejme, venovať zvýšenú pozornosť implementácii Dohovoru o biodiverzite na domácej pôde.

V súlade s rozhodnutím IV/18 sa piate zasadnutie Konferencie zmluvných strán uskutoční v Keni v prvej polovici r. 2000.

S úlohami, na ktorých sa medzinárodné spoločenstvo dohodlo v Bratislave, vstupujeme do tretieho tisícročia.

Zuzana Guziová